

vâd, II, 228-229; bütün eserleri için ayrıca bk. *el-Mürâca'ât*, Murtazâ Âlû Yâsîn'in takdimi, s. 18-21; *el-İctihâd*, M. Sâdik es-Sadr'ın takdimi, s. 32-35; Ahmed Kubeyî, s. 53-69). Abdülhamîd el-Hür *el-İmâmü's-Seyyid Abdülhüseyn Şerefüddîn* adıyla bir eser kaleme almıştır (Ziriklî, III, 279).

BİBLİYOGRAFYA :

Şerefeddin el-Âmilî, *Buğyetü'r-râğûbîn fî silsileti âli Şerefiddîn* (nşr. Seyyid Abdullah), Beyrut 1991, II, 63-254; a.m.f., *el-Mürâca'ât*, Murtazâ Âlû Yâsîn'in takdimi, Beyrut 1391/1971, s. 7-29; a.m.f., *el-İctihâd fî mukâbilî'n-nas*, Beyrut 1408/1988, M. Sâdik es-Sadr'ın takdimi, s. 5-44; Tebrîzî, *Reyhânetü'l-edeb*, III, 194; Âgâ Büzürg-i Tah-rânî, *Tabakâtü a'lâmi's-Şî'a: Nuḳabâ'ü'l-beşer fî'l-ḳarnî'r-râbi' 'aşer*, Necef 1962, I/3, s. 1080-1088; Abbas Ali, *el-İmâm Şerefüddîn: Huzmetü dâv' alâ târîhü'l-fikri'l-İmâmî*, Necef 1968, tür.yer.; K. Avvâd, *Mu'cemü'l-mü'ellifîne'l-İrâḳıyyîn*, Bağdad 1969, II, 228-229; Ahmed Kubeyî, *Hayâtü'l-İmâm Şerefüddîn fî sûtûr* (nşr. Hasan Kubeyî), Beyrut 1980, tür.yer.; A'yânü's-Şî'a, VII, 457; Ziriklî, *el-A'lâm* (Fethullah), III, 279; Muhammed Hırzûddin, *Ma'ârifü'r-ricâl* (nşr. M. Hüseyin Hırzûddin), Kum 1405, II, 51; Hasan es-Sadr, *Tekmil-tü Emeli'l-âmilî* (nşr. Ahmed el-Hüseynî), Kum 1406, s. 256; Mustafa Kulîzâde, *Şerefüddîn-i Âmilî*, Tahran 1993, tür.yer.; a.m.f., "Şerefüddîn-i Âmilî", *DMT*, IX, 563-565; *Mu'cemü't-türâşi'l-kelâmî*, Kum 1423, I, 183; II, 302; III, 317, 517; IV, 26; V, 82; *Mu'cemü ṭabakâti'l-mütekellimîn*, Kum 1426, V, 299-304; Hâdî Fazlullah, *Râ'idü'l-fikri'l-ışlâhî es-Seyyid 'Abdülhüseyn Şerefüddîn*, Beyrut, ts. (Müessesetü lzziddîn), tür.yer.; W. Ende, "Şaraf al-Dîn", *EP* (İng.), IX, 314-315.

MUSTAFA ÖZ

ŞEREFEDDİN et-TÛSÎ

(bk. TÛSÎ, Şerefeddin).

ŞEREFİYE KÜLLİYESİ

Bitlis'te

XVI. yüzyılın ilk yarısında inşa edilen külliye.

Bitlis şehir merkezinde Kışla ve Hasor derelerinin birleştiği yerde kurulmuştur. Kuzey-güney doğrultusunda sıralanan külliye binalarının doğu cephesi dere kenarına ve caddeye, batı cephesi sarp bir şekilde yükselen kayalıklara bakmaktadır. Avluya girişi sağlayan taçkapı üzerindeki kitâbesine göre Bitlis Emîri IV. Şeref Han tarafından 935 (1529) yılında yaptırılan külliye cami, medrese, türbe, imaret ve hamamdan oluşmaktadır. Binalardan cami, türbe ve imaret bir avlu etrafında yer almakta, medrese caminin güneyinde, hamam ise bunların uzağında ana caddede bulunmaktadır. Avluya, caminin son ce-

maat yerinin bir uzantısı şeklinde doğudan dışa taşan giriş ünitesinin güney yüzüne yerleştirilmiş bir taçkapıdan geçilmektedir. Taçkapı dikdörtgen görünüşlü olup düz ve kaval silme ile üç sıralı mukarnaslı ve geometrik geçmeli bordürle çerçevelenmiştir. Bordürde sekizgen ve sekiz köşeli yıldızlardan gelişen geometrik bir düzenleme yer almaktadır. Mukarnas kavsaralı kapı girintisinin köşeleri helezonik yivli silindirik sütunçelerle yumuşatılmıştır. Kavsara iki renkli taşlarla yapılmış üç dilimli bir kemerle kuşatılmış, kavsaranın altında kartuşlar içerisindeki dört bölümlü inşa kitâbesi celi sülüs hatla yazılmıştır. Kapı açıklığı üstten düz lentolu olup yarım yıldız şeklinde devam eden bir silme ile çevrelenmiş, lento üzerinde geometrik bezemeler yapılmıştır. Kapıdan kare planlı, üstü kubbe ile örtülü giriş ünitesine geçilmektedir. Bunun batı tarafında ikinci bir kapı caminin son cemaat yerine açılmakta, buradan da avluya ulaşılmaktadır.

Cami. Avlunun güneyinde yer alan cami, düzgün kesme taş malzeme ile inşa edilmiş olup beş bölümlü son cemaat yeri ve enine dikdörtgen planlı harimden meydana gelmekte, kuzey cephesinde iki köşeye kaydırılmış kapılardan harime girilmektedir. Harim mihrap önü kubbeli ve enine üç neflidir. Mihrap önü kubbesi iki nefi kesmekte, güneyden kible duvarına diğer üç yönden pâyelere oturmaktadır. Kible tarafındaki birinci nef köşelerde kubbe, aralarda beşik tonozla, daha geniş tutulmuş ikinci nef beşik tonozlarla, üçüncü nef ikisi köşelerde, ikisi ortada dört kubbe ve aralardaki beşik tonozlarla örtülmüştür. Mihrap önü kubbesi içten tuğlalarla hafif sivri biçimde, dıştan oldukça yüksek silindirik kasnaklı ve basıktır. Harim ve son cemaat yerinin üstü düz dam şeklinde ele alınmıştır. Caminin avluya bakan kuzey cephesinde beş bölümlü son cemaat yeri bulunmaktadır. Doğudan giriş ünitesi, batıdan bir duvarla iki yandan kapatılmış olan son cemaat yerinin sütunlara oturan sivri kemerli açıklıkları mevcuttur. Bölümlerin üzerleri pandantif geçişli kubbelerle örtülmüştür. Son cemaat yerinde ortada bir mihrap nişi, bunun iki yanında birer pencere ve köşelerde camiye geçişi sağlayan iki kapı mevcuttur. Mihrap, iki silmeyle çerçevelenmiş dikdörtgen görünüşlü olup yarım daire planlı ve oval kavsaralıdır. Kavsara ortasındaki yarım gülbezek ve köşeliklerdeki ma'kûlî yazılar mihrabı süslemektedir. Kapılar sade dikdörtgen birer açıklıktan ibarettir. Pencereler ise birbirine benzer, üstten mukarnasla

sonlanan, köşeleri sütunçeli bir girinti içerisinde dikdörtgen açıklıktır. Sütunçe gövdeleri geometrik, başlıkları bitkisel bezemeli olarak yapılmıştır. Caminin batı cephesi sağır olup caddeye bakan doğu cephesi iki katlı üçer pencere ve aralardaki damla motifleriyle, güney cephesi de ortada mihrap çıkıntısı, köşelerle yakın doğudaki iki katlı birer pencere ile hareketlendirilmiştir. Doğu cephesindeki alt pencereler dikdörtgen açıklık şeklinde, üsttekiler sivri kemerli, değişik geometrik şekilli taş ajurludur. Aralarındaki damla motiflerinin içleri geometrik yıldız motifleriyle doldurulmuştur. Güney cephesinin ortasındaki mihrap çıkıntısı beş kenarlı olarak dışa yansımakta, bunu üstten yarım piramidal bir külâh örtmektedir. Alt pencereler köşelerden sütunçelerle sınırlanmış, üstten mukarnasla nihayetlenen girinti içerisinde düz lentolu, dikdörtgen açıklıktır. Sütunçelerin gövde ve başlıklarıyla lento üzerinde zengin bitkisel ve geometrik süslemeler bulunmaktadır. Doğudaki üst pencere sivri kemer açıklıklı, içeri ajurlu geometrik desenlerle doldurulmuştur. İç mekânda pâyve ve kemerler düzgün kesme taş kaplı, duvarlar, kubbe ve tonozlar sıvalıdır. Beden duvarları günümüzde ahşapla yarıya kadar kaplanmıştır. Mihrap nişi üstten yarım küre kavsaralı ve sıvalıdır. Minber ise ahşaptan olup orijinal değildir; üzerinde çeşitli bitkisel ve geometrik desenler yer almaktadır.

Medrese. Caminin güney tarafında yer almaktadır. Kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen bir alana oturan medresenin doğu kanadı iki katlıdır. Kuzey cephesinin ortasında dışa çıkıntı yapmaya eyvan türü bir taçkapıdan medreseye girilmekte, kapıdan giriş eyvanı vasıtasıyla avluya ulaşılmaktadır. Avlu doğu-batı yönünde dikdörtgen planlı olup oldukça küçük tutul-

Şerife Camii'nin doğu duvan ile taç kapısının birleştiği kösedan bir detay

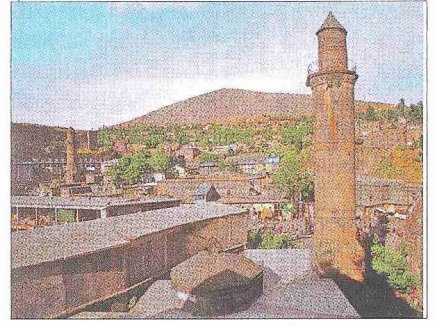
muştur. Girişin karşısında avluya açılan ana eyvan mevcuttur. Her iki eyvanın yanlarında dar birer eyvan daha vardır. İki katlı doğu kanadının altında yola açılan birbirine eşit büyüklükte beş mekân bulunur. Beşik tonoz örtülü bu mekânlar dükkân olarak yapılmıştır. Üstte üzerleri kubbe ile örtülü, kare planlı beş medrese odası sıralanmaktadır. Bunların dışı bakan dikdörtgen açıklıklı birer penceresi vardır. Batı kanadında ortadaki dikdörtgen planlı ve beşik tonoz örtülü odanın güneyinde bir adet, kuzeyinde iki adet kubbeli, kare planlı oda yer almaktadır. Her iki kanatta ortadaki odalara avludan, yanlardaki ikişer tanesine koridorlardan birer kapı ile geçilmektedir. Batı cephesi kayalıklara yaslandığından pencere açılmamıştır. Kuzey cephesini taçkapı, doğu cephesini pencereler hareketlendirmektedir. Üstten örtü düz dam şeklindedir. Odalara ait bacalarla batı kanadının ortasındaki tepe penceresi dışı yansımaktadır. Düzgün kesme taş işçiliğinin görüldüğü yapı oldukça sade ve yalındır.

Türbe. Avlunun kuzeydoğu köşesinde giriş ünitesine bitişik olarak yapılmıştır. Dere kenarında kurulduğundan batı cephesi avlu zeminde kalmakta, doğu cephesi yamacı uyduurulmuş olarak aşağı seviyeye kadar inmektedir. Tek katlı türbe kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen bir plana sahiptir. Güney tarafından bir kemerle genişletilmiş türbeye batı cephesinin or-

tasındaki dışı çıkıntılı taçkapıdan girilmektedir. Türbenin doğu ve güney yönlerine dikdörtgen birer pencere açılmıştır. Kübik gövdeden üçgen köşe pahlarıyla sekizgen kasnağa geçilmekte, kasnak üzerine sivri piramidal külâh oturmaktadır. Gövdeden dışı çıkıntı yapan taçkapıyı dıştan geometrik geçmeli bir bordürle iki kaval silme çevrelemektedir. Sivri kemerli girişin ortasına dikdörtgen açıklıklı kapı yerleştirilmiştir. Kapının üstünde mermer kitâbe yer almaktadır. Yazı celif sülüs karakterde, bordür şeklinde dört yandan dolanmakta olup ortası boş bırakılmıştır. Bu kitâbeden türbenin 940 (1533-34) yılında IV. Şeref Han için oğlu Emîr Şemseddin tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır. İçerisinde beş sanduka bulunan türbe pandantif geçişli bir kubbe ile örtülmüş, güney tarafı kemerle genişletilmiştir. Dıştan kubbeyi kaplayan sekizgen piramidal külâh oldukça sivri tutulmuştur. Gövdeye açılmış doğudaki pencere dikdörtgen açıklıklı ve taş ajurludur. İçerisi onikigenlerden meydana gelen geometrik geçmeyle şebekelendirilmiştir. Türbenin tamamında düzgün kesme taş malzeme kullanılmıştır. Süslemeler taçkapı ve pencerelerde yoğunlaşmış, üçgen pahlar kübik gövdeyi hareketlendirmiştir.

İmaret. Avlunun kuzey tarafına yerleştirilmiştir. Doğu-batı yönünde dikdörtgen planlı yapı diğerlerine göre daha harap durumdadır. İmarete güney cephesinin ortasındaki taçkapıdan geçilmektedir. Merkezî kubbeli yapı dört kollu bir düzenlemeye sahiptir. Kubbe pandantiflerle geçişi sağlanan aydınlık fenerlidir. Kuzey ve güney kolları doğu ve batı yönündekilere göre daha kısa tutulmuştur. Ayrıca kuzey ve doğu kollarının ortasından bir duvarla bölündükleri görülmektedir. Yapının dört köşesinde birbirine eşit dikdörtgen planlı ve beşik tonoz örtülü mekânlar yer almaktadır. İçte düzgün kesme taş, dış cephelerde moloz taşların kullanıldığı yapının kuzey ve güney cepheleri harap durumdadır. Günümüzde helâ ve abdest alma yeri olarak kullanılan yapı sade olup süslemeye yer verilmemiştir.

Minare imaretin güneydoğu duvarına bitişik olarak yapılmıştır ve kare kaidenin batı yönünde kapısı vardır. Güney yönünde imaretin çatı hizasına yakın bir yerine enine dikdörtgen bir taş plaka yerleştirilmiştir. Dıştan silme, içten iki sıra mukarnasla çerçevelemiş, içerisi alttaki küfi yazılardan gelişen geometrik, üstte palmet motifleriyle sonlanan bir kompozisyonla doldurulmuştur. Bunun üzerinde ka-

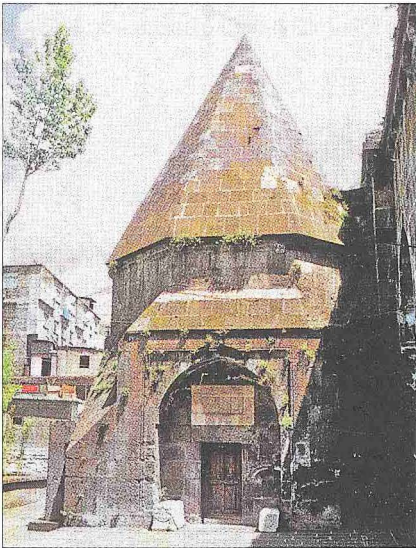

Şerefiye İmaretî ve duvarına bitişik olarak inşa edilen minaresi

ideyi iki silmeyle sınırlandırılmış palmet motifli bir kuşak dolanmaktadır. Kaideden ters ve düz üçgen pahlarla sekizgen pabuçluğa geçilmektedir. Pabuçluğun her yüzeyi sivri kemerli olup içlerine kare ve dairesel rozetler işlenmiş, rozetlerin içleri girift geometrik kompozisyonlarla bezemiştir. Papuç kısmından sonra gelen silindirik gövde alt ve orta kesimde iki kuşakla bölümlenmiştir. Alttaki kuşakta silmelerle sınırlandırılmış küfi yazı dolanmaktadır. Ortadaki çift silmenin sınırlandığı kuşak boş bırakılmıştır. Bu iki kuşak arasına dört ana yöne gelecek şekilde dört adet damla motifli gövdeyi hareketlendirmektedir. Damla motiflerinin içleri simetrik palmet ve rûmî kompozisyonlarla doldurulmuştur. Şerefede demir parmaklıklı bir korkuluk mevcuttur. Şerefeden sonra silindirik kısa bir petek ve sekizgen piramidal külâh gelmektedir.

Hamam. Külliye binasının uzağında ana cadde üzerinde bulunmaktadır. Vakfiyesinden hamamın IV. Şeref Han tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Han Hamamı adıyla anılan yapı düzgün olmayan bir plana sahip olup tek hamam şeklinde inşa edilmiştir. Güneybatı köşesinde kare planlı, üzeri kubbe ile örtülü soyunmalık yer almakta, buraya güney cephesinin ortasından beşik tonoz örtülü bir giriş ünitesiyle geçilmektedir. Tromplu kubbeyle örtülü soyunmalıktan kuzey tarafındaki ılık bölüme varılmaktadır. Ortadaki dar bir koridordan birer kapı ile kuzey, batı ve doğudaki ılık hücrelerine ulaşılmakta, bunlardan doğudaki odadan sıcaklığa geçilmektedir. Sıcaklık merkezî kubbeli, dört eyvanlı ve köşe halvetlidir. Eyvanlar dört ana yönde birbirine eşit büyüklükte beşik tonozla, köşe halvetleri ise kubbe ile örtülüdür. Ancak güneybatıdaki köşe odası

Şerefiye Külliyesi içindeki Şeref Han Türbesi

güneye doğru, güneydoğudaki güneye ve doğuya doğru sivri kemerle ayrılan beşik tonozlu ilâve mekânlarla genişletilmiştir. Güneydoğudaki geniş bölüm külhan ve su deposunu teşkil etmektedir. Düzgün kesme taş malzemenin kullanıldığı yapı günümüzde faaliyetini sürdürmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Oluş Arık, *Bitlis Yapılarında Selçuklu Rönesansı*, Ankara 1971, s. 19-26; Sabih Erken, *Türkiyede Vakıf Abideler ve Eski Eserler*, Ankara 1977, II, 131-149; Orhan Cezmi Tuncer, *Anadolu Kümbetleri: II Beylikler ve Osmanlı Dönemi*, Ankara 1991, II, 102-106.

MEHMET TOP

ŞEREFÜ AŞHÂBÎ'İ-HADİS

(شرف أصحاب الحديث)

Hatib el-Bağdâdî'nin
(ö. 463/1071)

hadis ve hadis ehlinin
değeri hakkındaki eseri.

Hadis ehlinin dinin öğretilmesindeki rolü konusunda telif edilmiş ilk ve en meşhur eser olup müellifin 444'te (1053) gerçekleştirdiği hac seyahatinden önce yazılmış olmalıdır (bk. s. 23-24); zira bu tarihten sonra yaptığı ilim yolculuklarında faydalandığı hocalarının rivayetleri bu eserde yer almamaktadır. Ayrıca eser *el-Kifâye*'den sonra ve *el-Câmi' li-ahâli'l-râvî ve âdâbî's-sâmi'*den önce kaleme alınmıştır (*Şerefü aşhâbî'l-hadîs*, s. 140). *Şerefü aşhâbî'l-hadîs*'in yazılmasının sebebi dönemin Mu'tezile kelâmcılarının Hâriciyye'ye ve Revâfız'a mensup birtakım grupların hadise ve hadis ehline karşı tavırlarıdır. Bu gruplara mensup olanlar dinî meseleleri Kur'an ve Sünnet yerine akilla çözme yoluna gitmiş ve hadis ehlini hafife almıştır. Bağdâdî'ye göre Ehl-i sünnet karşıtları hadislerde kendi görüşlerine aykırı unsurları görünce hadislerin değersizliği fikrini yaymaya çalışmışlardır. Müellif eserinde hadislerin İslâm dinini öğrenmenin yegâne kaynağı olduğunu ve hadislerde hakkında hüküm beyan edilmeyen hususların din açısından bir değer taşımadığını belirtmiş, hadis âlimlerinin ulemânın başında geldiğini söylemiştir. Hatib el-Bağdâdî'den yaklaşık iki asır önce İbn Kuteybe aynı endişelerle *Te'vilü muhtelifi'l-hadîs*'ini kaleme almıştır.

Şerefü aşhâbî'l-hadîs üç bölüm ve elli sekiz kısımdan meydana gelmekte, eserde on iki âyet, kırk iki merfû hadis, 250 civarında mevkuf ve maktû rivayet yer almaktadır. Birinci bölümde dini öğrenme

ve tebliğ konusu ele alınmış, Hz. Peygamber'in hadis ehline ikramda bulunmaya teşvik ettiği belirtilmiştir, hadis ehlinin Peygamber'e en yakın ve en güvenilir kimseler olduğu, sünnetin öğretilmesinde Resûlullah'ın mirasçıları sayıldığı ifade edilmiş, isnadın fazileti anlatılmış, bu arada müellif kendi değerlendirmelerini de zikretmiştir. İkinci bölümde gerçeğin hadis ehliyle birlikte bulunduğu, hadis ehlinin âhrette kurtuluşa en lâyık kimseler olacağı, hadis öğrenmek için yapılan yolculukların (rihle) fazileti, hadis rivayeti yanında hadisin fıkhi ile de meşgul olunması gerektiği, hadis ehlini sevmenin Ehl-i sünnet'in ayırt edici özelliği sayıldığı, hadislerin müzakeresi ve yayılmasının teşvik edilmesi gibi konular ele alınmıştır. Üçüncü bölümde hadis ehlinin mânevî dereceleri hakkında sâlih kimselerin gördüğü rüyalar kaydedilmekte, hadis naklinin üstün bir ibadet olduğu belirtilmekte ve hadis ehlinin faziletiyle ilgili rivayetler sıralanmaktadır. Eserde zayıf hadisler de vardır; ancak rivayetlerin isnadlarıyla birlikte zikredilmesi onların değerlendirilmesine imkân vermektedir.

İlk defa Delhi'de (1345), daha sonra oldukça hatalı bir şekilde Lahor'da (nşr. Mirza Muhammed Sâdik, 1384/1964) yayımlanan *Şerefü aşhâbî'l-hadîs*'in Mehmed Said Hatiboğlu tarafından beş nüshaya dayanarak önemli bir neşri gerçekleştirilmiştir (Ankara 1971, 1991). Kitabı ayrıca Amr Abdülmün'im Selim neşretmiş (Kahire 1417), Ebû Abdurrahman Mahmûd *Tehzîbü Şerfi aşhâbî'l-hadîs* adıyla ihtisar etmiştir (Beyrut-Riyad 1414/1993).

BİBLİYOGRAFYA :

Hatib el-Bağdâdî, *Şerefü aşhâbî'l-hadîs* (nşr. Mehmed Said Hatiboğlu), Ankara 1972, neşredevinin girişi, s. 20-21, 23-25, 36-37, 140; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1044; Kettânî, *er-Risâletü'l-müstetrafe* (Özbek), s. 80, 315; Ali Yardım, *Hadis*, İzmir 1984, I, 56, 88; M. Yaşar Kandemir, "Hatib el-Bağdâdî", *DİA*, XVI, 455, 456.

İBRAHİM HATİBOĞLU

ŞERH

(الشرح)

İslâm dünyasında bir eserin
daha geniş biçimde
açıklanması amacıyla yazılmış
kitapları ifade eden bir telif türü.

Sözlükte şerh "eti kesmek; bir şeyi genişletip yaymak; sözün kapalı kısımlarını açıklayıp anlaşılır hale getirmek" demektir (*Lisânü'l-Arab*, "şrh" md.; *el-Mu'cemü'l-vasîf*, s. 477). Literatürde sonuncu mânâ-

dan hareketle sözlü veya yazılı olarak bir konuda yapılan açıklamalara şerh denmiş, böylece ilimler tarihinde şerh bir telif türü şeklinde ortaya çıkmıştır. Şerhler bir ilim dalında meşhur olmuş genellikle muhtasar metinler üzerine kaleme alınan, bunlardaki kapalı ifadelerin açıklandığı, eksik bırakılan hususların tamamlandığı, hatalara işaret edildiği ve örneklerin çoğaltıldığı eserlerdir. Ancak Sibeveyhi'nin *el-Kitâb*'i, Müberred'in *el-Mukteḍab*'ı ve İbnü's-Serrâc'ın *el-Uşûl*'ü gibi geniş hacimli eserler hakkında da önemleri, kapalı veya anlaşılmayan kısımlarının bulunması dolayısıyla şerhler yazılmıştır. Şerh müellifleri genellikle metin müelliflerinden farklı kişiler olmakla birlikte bazı metin yazarlarının kendi eserlerini şerhettiği de olmuştur. İbn Mâlik et-Tâî'nin *Teshîlü'l-Fevâ'id ve tekmilü'l-Makâşid* adlı eseriyle İbn Hişâm en-Nahvî'nin *Şüzûrû'z-zeheb* ve *Ḳatrü'n-nedâ* isimli kitaplarına yazdıkları şerhler bunlardan bazılardır. Öte yandan şerh üzerine şerhler de kaleme alınmıştır. Ancak genelde şerhlere dair yapılan açıklama, eleştiri ve ilâve tarzı notlardan oluşan eserler hâşiye, hâşiyelere dair yazılan notlar ise ta'lik / ta'likât diye adlandırılmıştır. Şerhler umumiyetle bir eserin bütününe açıklamak amacıyla kaleme alınır. Fakat Mübârek b. Fâhır'ın *Şerhu Huḫbeti Edebi'l-kâtib* (İbn Kuteybe), Firûzâbâdî'nin *Nuḡbetü (Buḡyetü)'r-reşşâf min huḫbeti'l-Keşşâf* (Zemahşerî) adlı eserleri gibi yalnız önemli görülen mukaddimeleri şerhedilen eserler de bulunmaktadır (*DİA*, XXXI, 116). Yine bazı eserlerde geçen şevâhid hakkında yazılmış çok sayıda şerh mevcuttur. Abdülkâdir el-Bağdâdî'nin *Hiżânetü'l-edeb*'i, Radiyyüddin el-Esterâbâdî'nin İbnü'l-Hâcib'e ait *el-Kâfiye*'ye yazdığı şerhte yer alan şâhid beyitleri açıklamak için kaleme alınmıştır.

Kâtib Çelebî, eser telifinin gayelerini yedi madde halinde özetlerken kapalı kalmış hususları açıklama ve eserdeki hataları düzeltme nevelerine de yer verir. Aslında her müellif eserini şerhe ihtiyaç kalmadan anlaşılması için yazdığı halde daha çok üç sebeple şerhe ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Birincisi eserin müellifi zekâ, kabiliyet ve birikiminin seviyesi çerçevesinde incelediği konuyu kendince yetli bir hacimde ortaya koysa da her okuyucu aynı seviyede olmadığından eserin şerhine ihtiyaç duyulur. İkincisi başka bir ilmin alanına girmesi dolayısıyla bazı temel bilgilere yer verilmemesi, bazılarının düzenlenmesinin ihmal edilmesi veya bazı hükümlerin illetlerinin belirtilmemesidir.